

Delo, 18.02.2011
Matjaž Nahtigal, Gostujoče pero

Pisa, svet in mi

Namen mojega pisanja je v okviru mednarodne raziskave znanja Pisa 2009 osvetliti nekaj mednarodnih dosežkov, ki so osupili mednarodno strokovno javnost in lepo sovpadajo z razvojnimi trendi po svetu. V globalnem kontekstu imam v mislih predvsem Kitajsko, v evropskem pa Finsko. O slovenskih rezultatih je bilo povedanega že veliko tehtnega, kar kaže na potrebo po celovitem premisleku o vlogi izobraževalnih procesov, znanja in nacionalne konkurenčnosti v prihodnosti.

Rezultati in vrednotenje obsežne mednarodne raziskave, v kateri je sodelovalo 65 držav, podajajo vrsto pomembnih informacij ne le o bralnih, matematičnih in naravoslovnih kompetencah petnajstletnih učencev, temveč odslikavajo sposobnost uporabe znanj pri vsakodnevnih nalogah in izzivih. Raziskava je zasnovana na dinamičnem modelu sposobnosti vseživljenjskega izobraževanja, ki je potrebno za prilagajanje v hitro spreminjajočem se svetu. Gre za merjenje znanj in sposobnosti, ki jih bodo učenci morali znati uporabljati v življenju zunaj šol, kjer bodo morali znati ovrednotiti različne izbire in sprejemati odločitve.

Raziskava zaradi svoje zasnovanosti sodi med pomembnejše mednarodne primerjave. Generalni sekretar OECD Angel Gurría je ob njeni predstavitvi poudaril, da so boljši izobraževalni rezultati močan napovednik prihodnje gospodarske rasti. Zato ne preseneča, da vrsta zahodnih držav, ki bi rade ohranile svojo dolgoročno konkurenčnost in razvojno dinamiko, hkrati pa se njihovi učenci niso odrezali dovolj dobro – denimo ZDA in Nemčija –, poglobljeno razpravlja o izobraževalnih izzivih, ki so pred njimi.

Ulla Burchardt, predsednica odbora za šolstvo v Nemčiji, je na primer dejala, da povprečni rezultati nemških učencev sicer kažejo določen napredek glede na prejšnje raziskave, a da še zdaleč ni razloga za slavlje, temveč za kontinuiran premislek, zlasti glede bralnih kompetenc. Šibke točke v francoskem izobraževalnem sistemu ugotavlja francoski minister za šolstvo, Luc Chatell, podobno kot za Anglijo njegov kolega Nick Gibb.

Najbolj neposreden pa je bil ameriški predsednik Barack Obama, ki je precejšen del svojega letnega govora posvetil potrebi po sistematičnih vlaganjih v izobraževanje in dolgoročno konkurenčnost ZDA. Trenutek je poimenoval kar Sputnik nove generacije, na kar so deloma vplivali tudi rezultati študije OECD.

Uspeh šanghajskih učencev

Prvič je v raziskavi sodelovala Kitajska, in sicer z učenci iz Šanghaja. Dosegli so prvo mesto na vseh treh področjih, torej v bralni pismenosti pa tudi v matematiki in naravoslovju. Več kot četrtnina kitajskih dijakov je pokazala napredno matematično znanje in sposobnost reševanja kompleksnih problemov. Za primerjavo: povprečje OECD znaša le tri odstotke.

Takšni rezultati niso le osupili mednarodne strokovne javnosti, temveč so razblinili tudi nekatere mite o kitajskem izobraževanju. Doslej so bili namreč številni strokovnjaki prepričani, da kljub veliki zavezanosti izobraževanju na Kitajskem ostaja poudarek na memoriranju z metodo stalnega ponavljanja snovi. V raziskavi OECD pa je, nasprotno, velik

delež kitajskih učencev pokazal sposobnost zelo ustvarjalne uporabe znanja v novih situacijah.

Pri Kitajski nedvomno drži, da šanghajska skupina učencev še ne predstavlja celotne države. Šanghaj, ki je z zaledjem industrijski center Kitajske in premore vrsto najboljših univerz, privablja najboljše učence in študente iz vse Kitajske. Kljub temu pa rezultati kažejo velik napredek v izobraževanju. To jemljejo zelo resno, etika izobraževanja je na visoki ravni. V zadnjih letih je oblast v Šanghaju izvedla pomembne kurikularne reforme, učitelji so dobili več svobode za eksperimentiranje. Poučevanje sodi med najbolj zaželene in spoštovane poklice, plače učiteljev pa se višajo.

Ne trdim, da bi morali posnemati katerikoli tuji izobraževalni sistem. Toda če se z odličnimi učnimi rezultati Kitajske ukvarjajo vodilne zahodne države, bi jim bilo nekaj pozornosti dobro nameniti tudi pri nas.

Nadaljevanje finskih uspehov

Če so rezultati šanghajskih učencev osupili mednarodno strokovno javnost, bi bilo treba v kontekstu evropskih držav ponovno posebej omeniti Finsko, ki že vse desetletje dosega odlične rezultate: so najboljši v Evropi in malo pod globalnim vrhom za Kitajsko in Južno Korejo.

Finskim izobraževalnim uspehom je OECD namenila posebno pozornost. Namen je bil ugotoviti, kaj bi se lahko v ZDA naučili od Finske, da bi izboljšali svoj šolski sistem. Med ključne ugotovitve OECD sodi spoznanje, da je sedanji finski uspeh posledica stalnega izboljševanja v zadnjih štirih desetletjih, in ne kakšnega posebnega enkratnega ukrepa. Ključni element uspeha je v tem, da je finski izobraževalni sistem najbolj vključujoč izobraževalni sistem na svetu. Načelo vključevanja se začne že pred začetkom obveznega šolanja, ki je pri sedmih letih. Pravica brezplačnega izobraževanja je široko zastavljena. Šole imajo učinkovite tehnike za učence, pri katerih je nevarnost, da bodo šolo opustili.

Ključno je, da otroci z različnim socialnim ozadjem dosegajo podobno dobre rezultate. Kakovost izobraževanja se kaže tudi v tem, da dosegajo tudi manj uspešni učenci višjo stopnjo znanja kot v drugih državah OECD. Finska je tako pokazala, da pozornost manj uspešnim učencem ne pomeni nujno, da ni mogoče hkrati spodbujati najboljših. Uspeh teh gre z roko v roki z boljšimi rezultati vseh učencev.

Osnovnošolsko izobraževanje je na Finskem najbolj priljubljen poklic med mladimi. Zanj je treba imeti diplomsko in podiplomsko izobrazbo in samo petnajst odstotkov prijaviteljev je sprejetih na izobraževanje za ta prestižni poklic. Izobraževalni sistem temelji na zaupanju: ljudje zaupajo učiteljem, učitelji nadpovprečno zaupajo učencem. Avtonomija učiteljev je velika, zunanji nadzor minimalen.

Podobno kot druge skandinavske države so na Finskem že pred časom ugotovili, da je najboljša socialna politika obsežno investiranje v vse stopnje izobraževanja. Namesto vse bolj brezupnega redistribuiranja prek socialnih nakazil je glavna skrb usmerjena predvsem v financiranje vseh stopenj izobraževanja.

Za uspeh izobraževanja nasploh ne smemo pozabiti tudi na vlogo staršev. Manj gledanja televizije, več branja z otroki in obiski knjižnic so vedno dobrodošli. Povsod v uspešnih

izobraževalnih sistemih pa velja, da šola ne sme predstavljati glasu birokratov, niti staršev, temveč glas prihodnosti.

Tudi o Finski podobno kot o Kitajski menim, da je ni niti mogoče niti treba kar posnemati. Finančna kriza zahteva svoj davek tudi v izobraževalnem sistemu Finske. Kljub temu pa kaže imeti pred očmi številne dobre prakse in izkušnje Finske kot še naprej ene vodilnih, najbolj konkurenčnih držav sveta, ko razmišljamo o svoji ekonomski in socialni prihodnosti.

In mi?

Ponovno se kaže razkorak med retoriko in dejstvi. Vzemimo le Ivy League ali vse bolj uspešne kitajske univerze: med drugim jih odlikujeta izjemna razvejenost in razvitost knjižničnih sistemov. Tudi zato se včasih zdi, da je razkorak med deklarirano »družbo znanja« in družbeno realnostjo enak razkoraku med nasutim parkiriščem in še vedno neuresničenim projektom NUK 2 kot bodočo centralno hrbtenico vseslovenskega knjižničnega in s tem tudi izobraževalnega sistema.

Medtem ko v Evropski uniji in po svetu z bliskovito hitrostjo potekajo procesi iskanja poti za krepitev družbene konkurenčnosti v prihodnosti, se pri nas premikamo prepočasi. Čas za celovito izobraževalno, ekonomsko in družbeno rekonstrukcijo pa se nepovratno izteka.